

3. MAREA OLIGARHIE BOIEREASCĂ ȘI DOMNIA ÎN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XVI-LEA PÂNĂ LA MIJLOCUL SECOLULUI AL XVII-LEA

La începutul secolului al XX-lea unii istorici au căutat să demonstreze că în secolul al XVII-lea, în Țara Românească, forma de guvernare a fost cea a unui *regim boieresc*⁶⁶. Ideea a fost formulată întâi de Gheorghe Brătianu și parțial de P. P. Panaitescu, reluată de Eugen Stănescu, discutată de istoricii români în 1978, ale căror opinii au fost divergente⁶⁷ și contestată ulterior de C. Rezachievi⁶⁸. S-a lansat ipoteza că regimul boieresc s-a instaurat odată cu tratatul de la Alba Iulia și s-a bazat, cel puțin până la mijlocul secolului al XVII-lea, pe două documente: pe tratatul acceptat în capitala Transilvaniei în 1595 și pe hrisovul emis de Leon vodă în 15 iulie 1631. Cele două acte sunt apropiate în ceea ce privește respectarea unor drepturi ale boierilor, dar diferite structural: unul privește organizarea sistemului de guvernare a țării, celălalt de excludere a grecilor de la guvernarea ei și eliminarea unor dări ridicate de la marea boierime și de la curteni. Dar, situația internă s-a schimbat înainte de încheierea tratatului de la Alba Iulia, și anume de la moartea lui Alexandru al II-lea, din 1577, când conducerea Sfatului domnesc și a țării au preluat-o câțiva mari boieri care ocupaseră cele mai importante dregătorii la sfârșitul domniei acestuia.

În 1577 situația a fost similar cu cea de la moartea lui Mircea Ciobanul. Și în 1559, la moartea lui Mircea, rămăsese un fiu tânăr, tutelat de mama sa, Chiajna. Dar ea era fiica lui Petru Rareș, crescută la curtea Moldovei, caracter puternic, care și-a influențat, se spune chiar tutelat, soțul în timpul domniei și a fost cea care i-a sugerat, măcar parțial, actele de cruzime. Boierimea din Sfatul lui Petru cel Tânăr a fost în cea mai mare parte cea din timpul tatălui său și nu s-a schimbat timp de nouă ani. Cea ridicată la conducerea

---

⁶⁶ Valentin Al Georgescu, *Regimul boieresc în țările române*, din *Problema organizării statale*, p. 942.

⁶⁷ P.P.Panaitescu, *Mihai Viteazul*, București, Fundația Regală, 1936, p. 70, autorul afirmă că la venirea lui Mihai Viteazul păstrarea boierilor Sfatului din domnia anterioară "a însemnat păstrarea datinei și a vechiului **regim boieresc**". Termenul a fost adoptat de la Gh. Brătianu și comentat de Eugen Stănescu, *Din istoria ideilor politice în evul mediu românesc (Miron Costin și problema regimului boieresc în Omagiu lui P. Constantinescu-Iași*, București, EAR, 1965, p. 309-316). Autorul afirmă că puterea domnească scăzuse începând cu secolul al XVI-lea fiind treptat înlocuită de cea a unei restrânse oligarhii boierești. El afirmă că regimul boieresc, "nu trebuie considerat ca o existență obiectivă, ci ...intrat în conștiința vremii, chiar dacă nu cu claritate deplină", dar poate fi demonstrat de hrisovul lui Leon Tomșa, din 1631, și Radu Leon din 1668.

⁶⁸ C. Rezachievi, *Fenomene de criză social-politică în Țara Românească în veacul al XVII-lea* în SMIM, IX, 1978, p. 60.

țării în timpul lui Mircea Ciobanu era obedientă domniei care la acea dată era destul de tiranică sub influența Chiajnei. Domnia se sprijinea și pe susținerea Porții, al cărei sultan, până la 1566, a fost Soliman I, care avea nevoie de o țară supusă, sigură și liniștită pentru a putea urma calea marilor cuceriri.

La venirea lui Alexandru al II-lea pe tron parte din marea boierime fugită în Transilvania s-a întors și cred, deși nu pot să o dovedesc, că ar fi fost tentată să aplice și în Țara Românească sistemul de guvernare al țării vecine, ceea ce a provocat reacția domnului, trăit timp de aproape 40 de ani în Imperiul Otoman, în timpul aceluiași sultan Soliman I, a cărui politică aplicată kazalei sale a respectat-o⁶⁹.

Schimbarea situației a fost posibil atunci când doamna Ecaterina Salvaresso, soția lui Alexandru al II-lea, o străină, crescută în Imperiul Otoman unde, nu numai musulmanele, chiar femeile creștine din familiile levantine nu erau admise să se manifeste în afara căminului. Ea a rămas numai cu fiul său Mihnea, minor. Ca și doamna Chiajna, care în această perioadă avea o soră pe tronul Moldovei, și doamna Ecaterina avea cumnatul, unchiul fiului ei Petru Șchiopul, pe tronul Moldovei și tot nu a reușit să guverneze țara prin propria sa voință.

Marea boierime a fost favorizată și de faptul că din 1577 conducerea Imperiului otoman trecuse în mâinile sultanului Murad al III-lea, personalitate mult mai slabă decât cea a înaintașului săi și, din păcate, mai ușor de cumpărat. Boierii realizaseră că nu mai pot să-și aleagă domnul pe care îl doresc, alegere care rămânea la latitudinea Porții, dar că acceptându-l pe Mihnea minor pe tron pot prelua conducerea țării. Respectiv boierii Sfatului domnesc puteau să-și impună propria lor voință, propria politică manevrând un domn copil și o femeie care putea fi ținută cât mai departe de treburile statului.

Boierii din Sfatul lui Mihnea al II-lea aveau o altă mentalitate a propriei poziții față de a celor aflați la guvernare în timpul lui Mircea Ciobanul, și cu atât mai mult față de a celor dinaintea lor: ei reveniseră din Transilvania unde trăiseră aproape 20 de ani, învățaseră în școlile săsești, urmaseră colegii superioare la Alba Iulia sau Cluj,

---

⁶⁹ În 1576 mai multe mărturii contemporane vorbesc despre plângerile boierilor Țării Românești împotriva lui Alexandru al II-lea la Poartă, boieri care au fost trimiși ca vâslași la corăbiile de cărat piatră ale imperiului (Veress, II, p. 113-116).

cunoscuseră sistemul de guvernare a acelei țări prin și cu ajutorul nobilimii transilvane⁷⁰. Atunci când au avut oportunitatea să preia cârma țării au făcut-o după moartea domnului și minoratului lui Mihnea al II-lea⁷¹, care a primit steagul de domnie. Dar, chiar dacă s-au gândit să impună un sistem similar cu cel de la nord de Carpați nu au mai avut posibilitatea și nici dispoziția să-l aplice din câteva motive fundamentale: lipsa unei legislații în această privință, tradiția care ținea loc de lege, caracterul celor care ar fi trebuit să-l pună în practică și dominația otomană mult mai opresivă decât în celelalte două țări românești. Prin legislație înțeleg un sistem oricât de rudimentar de reprezentare și consultare în luarea deciziilor în problemele importante ale țării, de participare cel puțin a tuturor boierilor țării în luarea hotărârilor, pentru că alte *stări* sociale reprezentative nu existau. Apoi, totul era supus tradiției prin păstrarea unei mentalități inamovibile, astfel că toate hotărârile și măsurile luate, indiferent de natura lor, erau bazate pe vechile obiceiuri, pe decizii luate în situații similare petrecute anterior, atât cât era de lungă memoria.

Atât în timpul domniei lui Mihnea al II-lea, dar chiar și după aceea, marii boieri aflați la conducerea țării aveau posibilitatea să ia decizii administrative și juridice în numele și în locul domnului, dar nu independent de acesta. Domnul le-a atribuit o parte din prerogativele sale, dar nu le-a transmis și autoritatea de a hotărî.

În Țara Românească o pătură socială care ar fi putut contrabalansa numeric autoritatea marii boierimi era mica boierime, adică cea care stăpânea unul, două sate sau părți ale acestora sau, țărani liberi, cei mai mulți grupați în obști sătești. Dar mica boierime, care era tot boierime, nu avea autoritatea și puterea economică a marii boierimi. Dacă nu izbutea pe diverse căi să intre în rândul marii boierimi, abia reușea să-și mențină un statut economic pentru a primi mici funcții administrative locale. De cele mai multe ori se situa de partea marii boierimi, fără să ajungă să participe la luarea unor hotărâri, oricât de minore. Mai exista grupul oștenilor care din punct de

---

⁷⁰ Principatul Transilvaniei era condus de un principe ales de dietă și recunoscut de Poartă: problemele interne și externe ale principatului erau dezbătute în dieta care era principalul organ de legiferare a țării și era formată din reprezentanții celor trei națiuni, din reprezentanții celor patru religii recepte, din reprezentanții unor cetăți și orașe și reprezentanții personali ai principelui, adică "regaliștii". În total erau aproximativ 150 de persoane care se adunau de două ori pe an sau de câte ori era necesar (*Din Istoria Transilvaniei*, p.180 și Al. Herlea, *Dietele în Transilvania autonomă*, în SMIM, VI, 1973, p. 2019–211).

⁷¹ De altfel doamna Ecaterina era destul de timorată din cauză că era tot timpul spionată, de aceea îi cere surorii sale Maria, aflată la Veneția să-i scrie în grecește, *că nu sunt frânci* să-i citească scrisorile (N.Iorga, *Contribuții la istoria Munteniei în a doua jumătate a secolului al XVI-lea*, în AAR, seria II, tom XVIII, Mem. Secolul Istoric, București, 1896, p. 21, 27, 30).

vedere economic și social era inferior cu mult boierimii. Orașenii nu constituie o grupare care să reprezinte un partener social–economic care să se facă simțit. Meșteșugarii erau puțini și nu trăiau numai din meseriile lor; ei se ocupau și cu agricultura în aceeași măsură fără să ajungă la o forță economică cât de cât apropiată de cea a negustorilor. Conform documentelor păstrate, conducătorii orașelor erau numiți de domn din rândul boierimii, deci nu reprezentau neapărat interesele orașenilor. Ei nu au fost chemați niciodată să participe la adunările Sfatului domnesc sau alte adunări ale țării în calitate de conducători ai urbei pe care o conduceau. În Transilvania o contrapondere a nobilimii o reprezenta patriciatul săsesc care era chemat să participe la lucrările celor mai multe diete tocmai în calitate de lideri ai unei comunități potrivnice și diferite⁷².

Regimul boieresc presupunea conducerea/guvernarea țării prin și cu boieri, adică rolul preponderent al stării boierești în totalitate, indiferent de numărul ocinelor stăpânite sau al dregătoriile avute, singură sau cu unele alianțe din rândul altor stări care aveau aceeași putere economică și aceleași interese cu cele ale boierimii⁷³.

Dacă în 1577 s–ar fi instaurat un regim boieresc, marii dregători ai lui Mihnea al II–lea nu ar fi trebuit să fugă la venirea lui Petru Cercel, unii în Moldova, Ivașco Goleșcu, alții spre Transilvania, Dobromir mare ban din Runcu, pentru că noul statut le permitea să rămână și să participe măcar la adunările de stări ale țării, dacă ar fi existat, indiferent de cel aflat pe tron, iar puterea economică le permitea să–și mențină poziția de mari boieri indiferent de domn.

Cel puțin în prima domnie al lui Mihnea al II–lea, cei mai mulți membrii ai Sfatului domnesc au fost cei ai tatălui său, care își câștigaseră un statut economic și politic foarte puternic la care nu erau dispuși să renunțe. Ei au creat premisele unui *regim oligarhic* care a început la sfârșitul secolului al XVI–lea⁷⁴ și care s–a manifestat plenar în secolul al XVII–lea. Chiar dacă nu pare să fi evoluat în timpul lui Alexandru

---

⁷² Nu se pot considera *Adunări de stări* adunările din *taberele militare* sau cele ale boierilor nemulțumiți pentru că acestea nu întruneau mai mult de una sau două structuri sociale, luat numai decizii unilaterale, fie cele referitoare la strategia militară, fie alegerea unui nou domn. Asemenea adunări nu au decis în probleme de impozitare, de viață religioasă, de stabilirea drepturilor domniei, obligații ale țăranilor, ca cele din Transilvania.

⁷³ Valentin Al. Georgescu, *Regimul Boieresc în Țările Române. Punerea problemei*, din *Problema organizării statale*, p. 941.

⁷⁴ E. Stănescu, *op. cit.*, p. 309.

cel Rău, abia în timpul lui Mihai Viteazul s-a încercat o legiferare a lui, prin tratatul de la Alba Iulia⁷⁵.

Se pare că și domnia a fost receptivă la o serie de înnoiri, care s-ar putea să fi început încă din timpul lui Alexandru al II-lea, dar s-au păstrat înscrise abia în timpul lui Mihnea al II-lea. Una dintre aceste măsuri a reprezentat-o formarea averii domnești, prin preluarea pe seama domniei, nu a domnului, a stăpânirilor lui Neagoe Basarab, care urmau să se transmită tuturor domnilor care se succedau la tron⁷⁶.

La Alba Iulia, din cei 12 boieri ai delegației lui Mihai Viteazul la Sigismund Báthory cinci dintre ei erau născuți aproximativ în timpul lui Pătrașco voievod, veniți din Transilvania, înălțați în funcții în timpul lui Alexandru al II-lea și Mihnea al II-lea, iar ceilalți, cu aceeași istorie, erau partizanii lui Petru Cercel, deci erau boieri de ambele orientări. Toți cei identificați erau descendenții unor mari familii boierești.

Nu știu dacă toți solii Țării Românești au agreat acele decizii ale tratatului prin care erau supuși principelui Transilvaniei și nu domnului, sau cel referitor la numirea și revocarea lor din dregătorii de către principe, dar au fost categoric de acord cu paragrafele referitoare la secundarea domnului în treburile statului, mai ales în justiție și administrație. Cei 12 aleși să conducă țara erau *“boieri distinși prin cunoașterea treburilor [administrative și economice ale țării], prin înțelepciune, în vârstă și trecuți prin încercări”*, care aveau obligația să participe la dietele Transilvaniei, unde își puteau spune părerea și dorința, mai ales în problemele financiare ale țării, mai ales a dărilor, pe care tot ei trebuie să le strângă⁷⁷.

Cea mai importantă cucerire a acestui tratat din punctul de vedere al mării boierimi a fost ca bunurile celor condamnați de domn pentru diverse fapte să nu poată fi luate familiei pe seama domniei, adică *prădalica să nu fie* din documentele vremii, fără știrea principelui. Cazurile de condamnare la moarte să fie cunoscute de principe și să se execute cu aprobarea acestuia. Iar dacă vreunul din ei era pedepsit *“bunurile acestuia să fie lăsate moștenitorilor și urmașilor lui legiuși, după obiceiul acestei țări* [a

---

⁷⁵ Valentin Al. Georgescu, *Hrisovul din 15 iulie al lui Leon vodă Tomșa în Țara Românească și problema cărților de libertate*, în RdI, 29, 1976, nr. 7, p. 1016.

⁷⁶ DIR, XVI, V, p. 404.

⁷⁷ *Mihai Viteazul în conștiința europeană*, I, p. 94.

Transilvanii]”⁷⁸. În cazul în care ar fi fost nevoiți să fugă în Transilvania, “să-și țină slobod avutul și drepturile lor asupra moșiilor <din țară>”⁷⁹. De aici rezulta un alt mare câștig al tratatului de la Alba Iulia pentru marea boierime, să nu mai trebuiască să fugă din țară la schimbarea domniei. Asupra acestui aspect s-a revenit în tratatul încheiat între Gabriel Bethlen și Gavril Movilă din mai 1619 prin care se stabilea ca în cazul în care unii boieri ar fugi în Transilvania *pentru ocrotire, din pricina vreunei învinuiri întâmplătoare*, să nu fie predați autorităților din Țara Românească, dar nici să nu fie lăsați să organizeze acțiuni și tulburări împotriva domnului acestei țări. Și urma să fie întorși numai cei care au fugit pentru că au pricinuit pagube materiale, cu banii strânși pentru birul domniei sau pentru boieri ⁸⁰.

Mihai Viteazul recunoștea în discuția pe care a avut-o cu solul polonez Lubieniecki că boierii “n-au făcut ce aveau în instrucțiile lor, ci ceea ce era spre folosul lor, obținând privilegii pentru dânșii...”⁸¹. Încercările lui Mihai voievod de a eluda clauzele tratatului au constituit unul din motivele unei părți a marii boieri de a nu-l susține în ceea ce privește politica internă. De aceea, în timpul domniei sale, boierii au fost mulțumiți cu delegarea fiului său, Nicolae Pătrașco, pe tronul țării, deoarece: “Nicolae-Vodă era un copil, boierii înțelegeau să domnească în numele lui și de aceea stăruiseră să fie chemat acest nevârstnic la scaunul Țării Românești”⁸². Se repeta situația de la începutul domniei lui Mihnea al II-lea în condițiile unei legiferări al statutului marii boierimi. Dar, tratatul de la Alba Iulia a reprezentat o încercare de introducere a sistemului transilvan într-o țară care nu avea structurile celei vecine, aici nu existau mai multe stări situate pe poziții de forță apropiată și nici mai multe religii recunoscute. În afara câtorva negustori și călători, catolici, reformați, musulmani sau mozaici marea boierime nu avea practic nici un oponent în afara domnului, în interior. De altfel, dornică să aplice sistemul transilvan în propria țară și-a dat seama că nu are nici mijloacele, nici nu i-ar fi convenit acest lucru. Atragerea altor structuri sociale la conducerea țării ar fi constituit sursa unor eventuale rezistențe la măsurile pe care le-ar

---

⁷⁸ *Ibidem*, p. 95.

⁷⁹ *Ibidem*, p. 96.

⁸⁰ *Ibidem*, p. 190.

⁸¹ I.Ionașcu, *Mihai Viteazul și autorii tratatului de la Alba Iulia (1595)* în AIIC, 5, 1962, p. 115.

⁸² P.P. Panaitescu, *Mihai Viteazul*, București, Fundația Regală, 1936, p. 85.

fi preconizat. În aceste condiții conducerea politică a marii boierimi a determinat crearea un sistem oligarhic.

Nu cred că membrii soliei lui Mihai în Transilvania au dat tratatului de la Alba Iulia o orientare defavorabilă domniei în dorința menținerii unui regim politic boieresc pentru că acesta nu exista. Au obținut numai asigurarea poziției și situației lor.

În privința sistemului juridic pe care s-ar fi bazat reformele preconizate, până la mijlocul secolului al XVII-lea hotărârile s-au luat conform unei legislații de tradiție bizantină, mult depășită, care se baza pe tradiție. O legislație nouă, necesară, s-a introdus odată cu domnia lui Matei Basarab prin tipărirea *Pravilelor* care reprezentau un fel de cod penal. De la începutul secolului al XVI-lea până la mijlocul celui următor boierii au cerut numai recunoașterea dreptului de liberă testare a proprietății și de păstrare a acesteia în familie în cazul în care capul ei era condamnat la moarte de domn. În rest, exista numai tradiția, care ținea loc de lege, era elastică și foarte îngăduitoare chiar și cu ucigașii care puteau să-și răscumpere capul, adică erau iertați în cazul în care viața lor era răscumpărată.

Ștefan Andreescu a trecut în revistă 21 de mari boieri partizani ai lui Mihai Viteazul, cei mai mulți boieri olteni, la care se adăugau Andronic, Tudor și Dumitrache Cantacuzino, greci, membrii ai Sfatului domnesc, înrudiți între ei, înrudiți cu domnitorul și susținătorii politici acestuia. Ei s-au situat alături de domnie încă din timpul lui Pătrașco cel Bun și Petru Cercel⁸³.

Gruparea opozantă lui Mihai Viteazul era formată din boieri cu state vechi de funcțiuni în timpul lui Mihnea al II-lea, precum Mitrea mare vornic din Hotărani, Dumitru logofăt din Dădești, Chisar logofăt din Leotești, Dan Danilovici vistier, Radul postelnic Calomfirescu, Miroslav mare vistier din Râfov și Ivan aga, la care se adaugă Vintilă clucerul Bengescu și boieri mijlocii precum cei din Cepari⁸⁴. Opozanții domnului s-au adresat Porții arătând că *în revolta lui Mihai nu au nici o vină*⁸⁵, au complotat împotriva acestuia pentru a-l aduce

---

⁸³ Șt Andreescu, op.cit, p. 388.

⁸⁴ Problema ascendenței lor nu este deplin clarificată, dar dacă aceștia descindeau din Șuica vornicul lui Mihnea cel Rău, căzut în luptele cu turcii în timpul lui Radu de la Afumați, dar al căror străbunic matern a fost unul dintre asasinii lui Mihnea, ne dăm seama că încă de la mijlocul secolul al XVI-lea opozițiile politice aveau orientări destul de divergente.

⁸⁵ *Ibidem*, p. 397.

pe tron pe Radu Mihnea, fiul lui Mihnea Turcitul sau pe Ieremia Movilă. Dintre aceștia, Mitrea mare vornic din Hotărani și Chisar logofătul împreună cu fiul său Chisar postelnicul au fost decapitați de Mihai Viteazul, ceilalți s-au refugiat în Moldova și au intrat în Sfatul domnesc al lui Simion Movilă.

Dintre boierii susținători ai lui Mihai Viteazul, unii nu au acceptat ușor ocuparea Transilvaniei⁸⁶ și a Moldovei, pentru că au fost siguri de zădărnicia acestor acțiuni. Unul dintre aceștia, Teodosie Rudeanul - *om bătrân* și cu experiență, era cât se poate de neîncrezător în nobilii ardeleni și imperiali, și care, după moartea lui Mihai, s-a desolidarizat de politica antiotomană și, împreună cu Preda clucerul din Țânțăreni, a preferat să-l susțină pe Simion Movilă⁸⁷. Aceeași atitudine a avut și Udrea Băleanu despre a cărui poziție am vorbit mai sus.

Atitudinea față de Poarta fusese în permanență aceeași, chiar dacă nu se exprima cu arma în mână: eliberarea de sub autoritatea otomană. Unii considerau că existau chiar mijloace de ieșire din regimul de *ahd*. Dovadă o constituie și proiectele cunoscutului boier Ivașco mare vornic Golescu dezvăluite nunțului papal Bolognetti, în refugiul său din Moldova, în august 1583⁸⁸.

La începutul secolului următor complotul stolnicului Bărcan și răscoala lui Lupu mare paharnic Mehedințeanu se pare că au avut nu numai un caracter antigrecesc ci și unul antiotoman⁸⁹, pe care o mărturisesc și scrisorile trimise lui Radu Șerban la Viena. Printre cei ce au luptat sub acest slogan au fost și greci stabiliți mai recent în țară, precum Cârstea mare vornic original din Rumelia, căsătorit cu Maria Corbeanu, fosta soție a lui Radu Bidiviu⁹⁰. Alții nu consideraseră că sosise momentul ruperii de Poartă. Dar, după dispariția lui Mihai Viteazul, boierimea nu mai avea nici un fel de speranțe că va scăpa de dependența de Imperiul otoman, așa că se supunea menținerii regimului de subordonare față de acesta, luptând să păstreze statutul existent atunci al țării. Pierderea oricăror speranțe, o stare *fatalistă*, a cuprins boierimea Țării Românești și a

---

⁸⁶ “Boierilor români și mai ales Buzeștilor“, scrie Paolo Giorgio, “nu le place ca domnul să rămâie în această țară <Transilvania> și s-o ție pentru el, dar boierii sârbi și greci sânt cu totul potrivnici părerilor lor.“ (după P.P.Panaitelescu, *Mihai Viteazul*, p. 83).

⁸⁷ *Ibidem*, p. 364.

⁸⁸ Florin Constantiniu, *Un proiect românesc de coaliție antiotomană din ultimul sfert al secolului al XVI-lea*, în *RdI*, XVI, 1963, nr. 3, p. 673 și următoarele.

⁸⁹ C.Rezachevici, *Fenomene de criză social-politică în Țara Românească în veacul al XVII-lea (Partea I: Prima jumătate a secolului al XVII-lea)*, în *SMIM*, IX, 1978, p. 64–65.

⁹⁰ C. Rezachevici, *op. cit.*, p. 63.

determinat dispersarea intențiilor, orientărilor, intereselor, tot ceea ce însemna program politic până la topirea lor aproape completă. Așa se poate explica de ce nu a existat o unitate, sau cel mult două poziții față de domniile care se succedau la tronul țării din 1600 până în 1602, perioadă marcată de fuga de la un domn la altul. Domnia și-a recăpătat autoritatea și a dovedit destul de multă tenacitate în timpul lui Radu Șerban, dar invazia maghiară din 1610 a găsit o boierime îmbătrânită și dezabuzată.

Se pare că atât timp cât a putut să oscileze între cele două mari puteri: Sfântul imperiu și Înalta Poartă, exista posibilitatea de a se strecura printre ele pentru a-și împlini interesele, dar după Mihai nu a mai existat această alternativă. Ba mai mult, înfrântă fiind, a mai fost și umilită și luată în robie de hoardele tătarăști care au cutreierat țara timp de patru ani. Un observator fin, căpitanul Attilio Vimercato a descris situația catastrofală a țării în 1604, și mai ales disperarea boierimii care în fața acestor raiduri *“la maggior parte son stati ammazzati et presi”*⁹¹.

Sigur că marea boierime rămăsese la conducerea țării alături de domn și de aceea se păstrau, oarecum funcționale, unele dintre articolele tratatului de la Alba Iulia, precum cel referitor la reprezentarea ei în dieta Transilvaniei. În mai 1623, Radu Mihnea îi scria cancelarului Ștefan Kovachózi că *“Fiind că știm buna regulă și obiceiuri străvechiu al acestei țări și vrem să urmăm și pilda înaintașilor noștri repausați întru Domnul, n-am vrut să lăsăm să treacă fără să cinstim adunarea Maiestății Sale prin prezența oamenilor noștri... Pentru aceea am ales să fie în dietă pe cel ce dă Domniei Tale scrisoarea aceasta a noastră...”*⁹². Radu Mihnea nu se putea referi la prezența boierilor în dietă înainte de tratatul de la Alba Iulia, chiar dacă vorbește de un obicei străvechi, pentru că dieta ființează de la mijlocul secolului al XVI-lea și până la Mihai Viteazul nu s-a pus problema participării sau asistenței boierimii muntenești la această adunare. Probabil că ea s-a manifestat în timpul lui Radu Șerban. Cu siguranță că domnul muntean nu înțelegea ca reprezentanții săi să revină în țară în calitate de delegați transilvani, cu vreo dispoziție stabilită de dietă pentru Țara Românească. Importantă este cunoașterea de către domn a acestei forme

---

⁹¹ Veress, VII, p. 209–210. În scrisoarea căpitanului adresată comisarului Paul Khrauseneg se povestește tragedia morții clucerului Radu Florescu în casa sa de la munte, retras și în siguranță de raidurile tătarăști, dar atacat de tâlharii veniți din Transilvania și omorât; despre Radu Florescu autorul scrisorii spune că era *“un principale Boiaro della provincia, nobile, di anticha famiglia dalli vasalli di Sua Maesta”*.

⁹² Veress, IX, p. 255.

de relații între cele două state și, probabil, deziderat al boierilor săi, pe care a vrut să-l întoarcă în folosul său, trimițându-i numai ca observatori.

În prima jumătate a secolului al XVII-lea, boierimea păstrase convingerea că autoritatea domnului este de sursă divină⁹³, iar domnitorii erau unși de mitropolit indiferent de modul de alegere sau impunere și confirmare de către Poartă⁹⁴. În viziunea lui Miron Costin, reprezentant al mării boierimi moldovene, care corespundea cu siguranță și celei muntene: *“Domnul, ori bun, ori rău...oricum este, de la Dumnezdeu este”*⁹⁵ sau *“Domnul, ori bun, ori rău, la toate primejdiile feritu trebuiește, că oricum este, de la Dumnezdeu este”*⁹⁶, deci nici un reprezentant al mării boierimi nu își punea problema unei guvernări numai cu marea boierime.

Ceea ce Poarta a adăugat regimului său la începutul secolului al XVII-lea a fost ca pe lângă beratul de instituire a domnului să adreseze o scrisoare elitei politice a țării în care erau repetate condițiile actului de investiție, dar se cerea dovada de fidelitate a mării boierimi, în consonanță cu cea a principelui⁹⁷.

Domnul și-a schimbat metoda de a trata cu marea boierime. *“Pre un om, dacă-l boierește domnul, nu încape să-l suduiască,... De nu se poartă cum să cade unui boierin, să-l scoață și să puie altul în loc, iară a-l sudui,...nu să cade”*⁹⁸. Ceea ce înseamnă că domnul avea uneori și violențe de limbaj față de boieri. Domnia devenise respectuoasă față de marea boierime deoarece, spune același Miron Costin: *“De mare folos și cinste este domniei și țărîi boierinul înțelept și avut, că dacă are domnul cinci-șase boieri avuți, nice de o nevoie a țărâi nu să teme”*⁹⁹.

Atât Matei al Myrelor¹⁰⁰, cât și Miron Costin considerau că domnia trebuie să asculte sfatul boierilor ...”*cum mai multe în lume sfaturi bune la domni nu să asculta, ce*

⁹³ Florin Constantiniu, *Sensibilitate și mentalitate în societatea românească a secolului al XVII-lea*, în RdI, 33, 1980, nr. 1, p. 153.

⁹⁴ Uciderea domnului de către boieri era considerată o înfruntare a lui Dumnezeu, de aceea boierii care-l ucideau pe domn erau de cele mai multe ori decapitați de domnia următoare, exemplu pentru Țara Românească ar fi cazul ucigașilor lui Radu de la Afumați, condamnați de Moise vodă, iar pentru Moldova cazul ucigașilor lui Gașpar Gratiani tăiați de Alexandru vodă în 1621 pentru că atunci *“când au fugit împreună cu Gaspar-Vodă din tabăra polonă, l-au omorât cu mâinile lor pe Gaspar-Vodă în timpul fugii.”* (Andrei Pippidi, *Cronica armenilor din Camenița. Noi spicuri privitoare la istoria românilor*, în RdI, 26, 1973, nr. 1, p. 151).

⁹⁵ Miron Costin, p. 72.

⁹⁶ *Idem.*

⁹⁷ Tahsin Gemil, *Considération sur les rapports politiques roumano-ottomans au XVIIe siècle*, în RRH, XV, 1976, nr. 4, p. 656.

⁹⁸ M. Costin, p. 89.

⁹⁹ *Idem.*

¹⁰⁰ Matei din Pogoniana, *op. cit.*, p. 356.

apoi vinū la primejdii și ei și casele lor ¹⁰¹. “Că pentru aceia au dat Dumnedzeu să aibă împărații, craii, domnii, cârmuitorii țărâlor, să aibă svetnici pre lângă sine, cu care vorovindu o treabă, să frământa cu vororoava lucru...Iară ce fac domnii singuri den gândurile sale sau den șoapte raar lucru iesa la folos”¹⁰². Deci tot un grup mic de boieri care se afla alături de domnie și o sfātuia, cel mult o îndruma în unele cazuri, iar nu o adunare de boieri. Țara Românească și-a păstrat tradiția și nu a adoptat sistemul transilvănean de conducere cu ajutorul dietei, ci și-a continuat sistemul de guvernare autoritar al grupurilor mici de mari boieri pe lângă domn.

După Mihai Viteazul, domnii, precum Radu Mihnea, au reușit să restrângă destul de mult autoritatea oligarhică a mării boierimi, prin investirea cu dregătoriile Sfatului domnesc a grecilor veniți cu el în țară și prin impunerea unor dări pe care aceștia nu le plățiseră până atunci. Pierderea poziției privilegiate prin venirea grecilor, cu toate consecințele ei, a fost principala cauză ale hrisovului din 1631 în care s-a cerut revenirea la *vechile datini* sau *obiceiuri*.

Documentul emis la 15 iulie 1631 de Leon vodă¹⁰³ se adresează boierilor mari și mici, boierilor mazâli, roșiilor¹⁰⁴ și logofeților domnești¹⁰⁵ pentru că în unele dintre articolele cuprinse în act s-au făcut referiri la aceștia, și numai la aceștia, dar domnul spune clar că actul a fost întocmit numai de mării dregători, adică de Sfatul domnesc¹⁰⁶. Roșii și logofeții¹⁰⁷ nu reprezentau o *stare socială*, ci o poziție în structura administrativă a țării și proveneau fie din boierimea sărăcită fie din țărani liberi îmbogățiți. Roșii făceau parte din corpuri de oaste comandate de unii dintre boieri și erau mai puternici numai pentru că erau înarmați. Mai existau și alte bresle de oșteni la care actul nu face referire pentru că fie nu au fost prezenți la obținerea lui, fie nu au avut nici o revendicare, ceea ce este greu de crezut.

---

¹⁰¹ Miron Costin, *op. cit.*, p. 60.

¹⁰² *Ibidem*, p. 122.

¹⁰³ Valentin Al. Georgescu, *Hrisovul din 15 iulie al lui Leon vodă Tomșa în Țara Românească și problema cărților de libertate*, în *RdI*, 29, 1976, nr. 7, p. 1019–1020.

¹⁰⁴ În secolul XVI-lea și al XVII-lea roșii erau curtenii din secolele anterioare, de origine boierească, stăpâni de pământ își exercitau atribuții mixte, civile și militare (Dicț. Instituțiilor, p. 123).

¹⁰⁵ Nu există decât doi logofeți și câțiva slujbași în cancelaria marelui logofăt (Dicționarul Instituțiilor, p. 277).

¹⁰⁶ DRH, B, XXIII, p. 408.

¹⁰⁷ În secolul al XVI-lea atât roșii cât și logofeții erau curteni, adică mici funcționari administrativi, despre roșii se mai spune că abia în secolul următor că ar reprezenta o breaslă militară (N. Stoicescu, *Curteni și slujitori*, București, Editura Militară, 1968).

Hrisovul a fost îndreptat împotriva grecilor și articolele prin care se promite respectarea unor drepturi tradiționale au fost adăugate la sfârșit, sub presiunea celor strânși în jurul curții domnești. El nu preciza locul pe care marea boierime trebuia să-l ocupe în sistemul de guvernare a țării¹⁰⁸, pentru că actul nu face nici o referire la sistemul de conducere politico-administrativă, ci numai la eliminarea *“alte obicei ce n-au mai fost mai înainte vreme, să nu mai fie”*, adică să se elimine o serie de dări care-i afectau și pe boieri, *“județul să nu se mai arunce cu sila asupra boierilor”*¹⁰⁹, să nu mai fie confiscată averea boierilor decedați, să rămână *la sânge* sau conform diatei decedatului, ca nimeni să nu mai fie osândit fără judecată în divan.

Din hrisovul emis nu rezultă nici o restrângere a autorității domnești, dovadă era prezența grecilor în țară și în dregătoriile Sfatului domnesc în perioada următoare. Boierii au fost lezați numai de preluarea administrației țării de către aceștia, adică de strângerea dărilor, deci, a posibilităților de câștig și precum și de obligația lor de a plăti dări față de domnie. Era de fapt un fel de concurență în acumularea de venituri pe seama dărilor către domnie și Poartă. Încă de la venirea în țară, în 1611, Radu Mihnea *“îi impresurase”* pe boierii români *“cu mulțime de greci de la Țarigrad”*¹¹⁰, iar în timpul lui Leon Tomșa *“silea pe boieri de plătea județele cu bani și țara spărgându-se și boierii neavând de unde lua banii care îi da, sărăcea și se îndatorea; care lucru văzând boierii țării că merge spre rău, s-au sfătuit, mai vârtos boierimea de peste Olt, ca să să dea în lături den naintea răotății,...*”¹¹¹.

Lupta marii boierimi împotriva domniei era determinată în primul rând de preocuparea permanentă de a acumula averi tot mai mari prin participarea la administrarea și exploatarea țării. Într-un raport al comisarului imperial Paul de Krauseneg din 29 iulie 1604 se prezentau părerile lui Petre Armeanul referitoare la situația din Țara Românească unde se afirma că *“boierii și nu domnul domnesc și secătuiesc țara. Despre acest lucru s-a plâns îndeajuns domnul însuși mai înainte”*¹¹².

---

¹⁰⁸ E. Stănescu, *op. cit.*, p. 310.

¹⁰⁹ Valentin Al. Georgescu, *op. cit.*, p. 1019–1020,

¹¹⁰ *Istoria Țării Românești*, p. 90.

¹¹¹ Radu Popescu, *op.cit.* p. 93.

¹¹² Paul de Krauseneg, în *Călători*, IV, p. 301. Matei din Pogoniana, referindu-se la boierime din Moldova scria că *“Boierii cei mari ce mănâncă pre seraci ca niste lupi flămânde, care după densii sute de servitori si cari despuia pre bieții oameni mai reu decât tâlharii”* (Matei din Pogoniana, *op. cit.*, p. 338).

Împotriva sistemului domnesc de a se înconjura cu greci din Imperiul otoman pe care îi dăruiau cu moșii și cu dregătoriile cele mai importante din Sfatul domnesc și care s-au dovedit foarte ahtiați de a strânge averi cât mai mari s-au ridicat marii boieri ai țării. Chiar și cronicarul grec Matei al Myrelor îi sfătuia, mai ales pe cei care neguțătoreau să nu-i supere pe români prin lăcomia lor¹¹³. Boierii olteni și-au manifestat ostilitatea care a dus până la răscoală. În timpul lui Radu Mihnea, Barcan din Merișani mare stolnic al lui Radu Șerban a încercat să organizeze un complot împotriva domniei¹¹⁴, în timpul lui Alexandru Iliăș, Lupu Mehedințeanu s-a răsculat împotriva acestuia¹¹⁵, pentru ca după moartea lui lupta să fie reluată de Aslan vornicul și Matei aga din Brâncoveni.

Problema luptei împotriva grecilor a fost destul de complexă deoarece printre cei care au cerut eliminarea lor au fost chiar greci împământeniți, adică căsătoriți în țară, precum Cârstea mare vornic soțul Mariei, fosta soție a lui Radu Bidiviu, grec din Rumelia, și Aslan mare vornic, care a fost dorit domn, la un moment dat¹¹⁶. Chiar și în Sfatul domnesc al lui Matei Basarab au fost dregători greci precum Hrizea mare vornic, dar opoziția marilor boieri nu a mai avut aceiași vigoare. Ea s-a manifestat și împotriva negustorilor greci, care jefuiau pe locuitorii țării prin prețurile mici pe care le dădeau pe mărfurile cumpărate.

Teritoriul Țării Românești devenise locul de imigrare încă de la sfârșitul secolului al XIV-lea pentru numeroase valuri de bulgari, sârbi, greci, macedoneni și alte nații. Dar numai două grupuri de imigranți au atras atenția istoricilor prin amploarea și contribuția lor la istoria Țării Românești: cea sârbă și cea greacă. Prima s-a produs masiv la mijlocul sec. al XV-lea în condițiile ocupării țării lor de către turci. Sârbi, care par să fi venit în mai multe valuri, au fost bine primiți în Țara Românească în primul rând pentru că erau tot creștini ortodocși și pentru că în Oltenia

---

¹¹³ Matei din Pogoniana, *op.cit.*, p. 335.

¹¹⁴ A fost mare dregător în timpul lui Mihai Viteazul, atât în Țara Românească, cât și în Transilvania și Moldova. Acuzarea de hicleonie a lui Leca spătar în 1616 de către Radu Mihnea a fost și ea legată de participarea la complotul lui Barcan stolnicul; în DIR, B, XVII, III, p.5 și C. Razachevici, *Fenomene de criză social-politică în Țara Românească în veacul al XVII-lea (Partea I: Prima jumătate a secolului al XVII-lea)*, în SMIM, IX, 1978, p. 62.

¹¹⁵ A fost mare dregător al lui Mihai Viteazul, în timpul lui Radu Mihnea și al lui Gavril Moghilă.

¹¹⁶ C. Rezachevici, *op.cit.* p.73 și DRH, B, XXIII, p. 285.

parte din boierime¹¹⁷, dacă nu era de aceeași proveniență, era legată prin relații de căsătorie cu ei. Sârbii nobili au cumpărat sau au primit moși în țară, s-au căsătorit cu jupanițe din Țara Românească și au intrat în Sfatul domnesc la începutul sec. al XVI-lea¹¹⁸. Un exemplu cunoscut ar fi Stepan logofăt, vărul doamnei Despina, căsătorit în țară, și a cărui nepoată de fiică, s-a căsătorit cu Bratul mare comis al lui Radu Mihnea, unchiul acestuia prin sora lui Vișa, mama domnului. Un alt exemplu ar putea să fie Peia mare portar căsătorit cu Neacșa, fiica lui Harvat mare logofăt, despre care Aloisio Gritti spune că ar fi fost *ghiaur sârb*¹¹⁹. Înseamnă că cel mai târziu la mijlocul secolului al XVI-lea boierii sârbi erau asimilați de boierimea Țării Românești.

Grecii, mai exact un grup eterogen de aromâni și levantini, au venit în mai multe valuri, dar ca persoane individuale, începând din timpul lui Mircea Ciobanul și Alexandru al II-lea și numai unii dintre ei s-au stabilit în țară. “*Mircea <voevod> a fost dus pe sus ...împreună cu soția lui, ...fiind însoțit de slujbașii săi de la curte turci și greci, ...și slujbașii de curte ai acestui voievod, mai ales români și greci, au fost jalnic uciși și măcelăriți*”¹²⁰. Alexandru al II-lea era căsătorit cu doamna Ecaterina Salvareso, care era din Chios, iar în timpul domniei sale, în Târgoviște, se stabilise chiar un grup de genevezi din Chios, când insula a fost cucerită de turci în 1566¹²¹.

Una dintre explicațiile venirii grecilor în Țara Românească la sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul celui de-al XVII-lea ar fi fost faptul că în Imperiul otoman s-a produs o gravă criză financiară care a determinat tezurizări particulare masive la care se adăuga dezvoltarea corupției în întregul aparat de stat otoman. Această situație a generat în imperiu o veritabilă cursă pentru acapararea unor surse de beneficii sigure și rapide: pentru musulmani au fost funcțiile oficiale, în timp ce pentru creștini, în mod special grecii, au fost împrumuturi acordate domnilor țărilor române pentru cumpărarea domniei, domni cu care treceau Dunărea și, pe lângă faptul că

---

¹¹⁷ Asupra influenței sârbești în Țara Românească vezi și Ilie Bărbulescu, *Relations des Roumains avec les Serbes, les Bulgares, les Grecs et Croatie en liaisons avec la question Macédo-Roumains*, Iași, Inst. d'Arts Graphiques N. V. Stefanin & Co., 1912.

¹¹⁸ Ștefan Ștefănescu, *Elements nobiliaires balkaniques etablis en Valachie a la fin du XVe siecle*, în RRH, VIII, 1969, nr. 5, p.893; două au fost familiile domnitoare în Serbia care s-au refugiat în Țara Românească la sfârșitul secolului al XVI-lea, Brancovici și Bacși.

¹¹⁹ A. Decei, *Aloisio Gritti în slujba sultanului Soliman Kanunî după documente turcești inedite, (1533–1534)*, în SMIM, VII, 1974, p. 150.

¹²⁰ *Călători*, II, p. 110.

¹²¹ Pierre Lescalopier, în *Călători*, II, p. 428.

primeau dregătorii în Sfatul domnesc, cumpărau moșii, ceea ce reprezenta o investiție sigură¹²². În total, au fost înregistrați peste 42 de greci, la prima generație, în dregătorii importante ale statului în secolul al XVI și prima jumătate a celui de al XVII-lea¹²³. Cei mai mulți dintre aceștia se îmbogățiseră din negoț, erau lipsiți de o ascendență nobilă, dar au fost ridicați prin *boierire* în rândul clasei nobiliare românești, prin demnitățile primite, ceea ce a constituit un motiv în plus de nemulțumire a boierimii locale¹²⁴. Cei din secolul al XVI-lea nu au fost atât de agresivi ca cei veniți începând de la Radu Mihnea înainte. Primii s-au naturalizat și s-au asimilat boierimii locale. Dintre cei naturalizați în secolul al XVI-lea mai cunoscuți au fost: Oxotie din Pogoniana mare agă, ginerele lui Matei al Margăi, Pano mare vistier, Andronic Cantacuzino mare vistier și ban, Iane Cantacuzino mare ban, Mihalcea Caragea din Chios mare ban și socrul lui Radu Buzescu, Frangopol din Zanate, mare vistier, Ghiorma din Pogoniana mare postelnic¹²⁵. Locul cel mai important l-au ocupat Cantacuzinii care pretindeau că descind din împărații bizantini și ale căror alianțe politice și matrimoniale au constituit un motiv de mândrie pentru mulți dintre boierii locali. Ca și Mihalcea Caragea, Cantacuzinii s-au naturalizat și au susținut diplomatic, militar și chiar financiar politica lui Mihai Viteazul. Sfatul domnesc pe care acesta l-a moștenit de la domnia anterioară a cuprins și 7 dregători greci¹²⁶. Totuși, în 1595, în tratatul de la Alba Iulia delegația munteană a înscris excluderea grecilor de la conducerea țării prin scoaterea lor din slujbele Sfatului domnesc, adică “*între cei doisprezece boieri jurați*” să nu poată face parte “*cineva de neam grec și să nu poată căpăta vreun rang sau vreo slujbă legată de cârmuirea acelei țări*”, dar “*este slobod să facă negoț*”¹²⁷.

Lupta împotriva dregătorilor greci s-a încheiat odată cu alegerea și recunoașterea lui Matei Basarab ca domn al Țării Românești. Sistemul de guvernare al lui

---

¹²² Tahsin Gemil, *Considération sur les rapports politiques roumano-ottomans au XVIIe siècle*, în RRH, XV, 1976, nr. 4, p. 661.

¹²³ A. Pippidi, *Tradiția politică*, p. 113.

¹²⁴ Despre Radu Mihnea, Matei al Mirelor spune că “*iubea pe greci și-i îngrijea*” după C. Rezachievi, *op. cit.* p. 63.

¹²⁵ Valentin AL. Georgescu, *Bizanțul și instituțiile românești*, p.99–100. C. R. Simionescu susține că în secolul al XVI-lea erau numai 8 greci printre marii boieri, iar în cel următor 33 de greci în dregătoriile din Țara Românească, (C. R. Simionescu, *Sozial-politische betrachtung uber das Rumanische bojarentum im 14 bis 17 jahrhundert*, în Buletinul Bibliotecii Române, VII, 1979, p. 343).

¹²⁶ În timpul domniei lui Alexandru cel Rău erau Manta, Pană, Tudorache, Dumitrache, iar cei numiți de Mihai Viteazul au fost Pangratie, Coci și Statache, (P. P. Panaitescu, *Mihai Viteazul*, p. 70).

¹²⁷ *Mihai Viteazul în conștiința europeană*, I, p. 96.

Matei Basarab a fost considerat de unii istorici ca cel al unei domnii autoritare, centralizatoare, iar de alții specifică unui regim boieresc. Și în acest caz cred că prima variantă este cea adevărată deoarece domnul nu a strâns niciodată întreaga boierime a țării pentru a lua hotărâri, măcar în probleme financiare sau militare¹²⁸, a guvernat cu un grup de mari boieri din familia sa sau înrudiți cu el și nu a schimbat cu nimic sistemul de guvernare a țării. Totuși în timpul domniei sale s-au tipărit *Pravilele* care reprezentau coduri de legi, bazate pe tradiția bizantină adaptată cerințelor țării.

Domnia nu a pierdut din autoritate¹²⁹ nici în a doua jumătate a secolului, dovada a fost cererea domnului Grigore Ghica în 1673 adresată regelui Poloniei de subordonare a țării acestuia, fără știrbirea autorității domniei, cu respectarea poruncilor domnești, pedepsirea vinovaților de către domnie și păstrarea veniturilor țării stabilite tot de acesta. Iar boierii să urmeze a fi boieri cu voia și alegerea domnilor, după vechiul obicei pământesc, “*să se teamă sluga de stăpân*”¹³⁰.

Relația dintre domnie și marea boierime a fost una permanent conflictuală până la violență, determinată de efortul domniei de a-și impune autoritatea¹³¹, pe de o parte, și de voința marii boierimi de a-și păstra statutul privilegiat, pe de altă parte. Domnia își exercita puterea cu o parte a marii boierimi, iar cealaltă parte, se situa în opoziție și se străduia să-l răstoarne pe domn pentru a veni la conducere. Deci, nu cred că a fost vorba de două concepții politice privind deținerea și exercitarea puterii în stat¹³², ci de lupta acelei părți a boierimii aflată alături de domn cu cealaltă parte a boierimii aflată în afara posibilităților de a câștiga prin autoritate. Domnia era unica răspunzătoare în fața Porții de situația din țară, dar marea boierime joacă rolul de frână al tendințelor domniei de a impune un regim autocrat¹³³.

---

¹²⁸ O excepție ar fi întrunirea din 1651 a mitropolitului țării, a tuturor episcopilor și egumenilor, a boierilor și dregătorilor tocmitori ai țării și a mai multor boieri mari și mici pentru condamnarea lui Stroe mare vistier, Radu din Fărcaș vistier al doilea și Tudor cămăraș care furaseră din cămară, vistierie și haraci. (Catalorul, VII, p. 202, nr. 565) Se știe că Matei Basarab a participat cu un corp de oaste alături de Gheorghe Rakoczi I la Războiul de 30 de ani, dar nu se știe dacă și-ar fi consultat boierimea asupra acestei acțiuni militare.

¹²⁹ *Ibidem*, p. 60.

¹³⁰ E. Stănescu, *op. cit.*, p. 315.

¹³¹ N. Stoicescu, *Relațiile dintre domnie și marea boierime*, în *Problema organizării statale*, p. 946.

¹³² *Idem*.

¹³³ Virgil V. Mirescu, în *Problema organizării statale*, p. 948.